

EĞİTİMDE ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN YERİ VE ÖNEMİ: AHMET MESUT YILMAZ İLKOKULU ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANE UYGULAMASI

Şirin AK*

H. Buluthan ÇETİNTAŞ**

Öz: Hızla değişen teknoloji, her alanda yenilikler ve dönüşümler meydana getirdiği gibi okul kütüphanelerinde verilen hizmetleri de yakından etkilemektedir. Okulların kalbi olan kütüphaneler, eğitimin temel yapı taşı niteliğindedir. Bilim çağı ile eğitim sistemi, kütüphanelerin fiziksel ve sosyal açılarından modernleşmesine öncülük ederek yeni kütüphane modellerini ortaya çıkarmaktadır. Zenginleştirilmiş kütüphaneler, bu modellerden biridir. Bilim-teknoloji sınıfları ile kütüphaneleri birleştiren zenginleştirilmiş kütüphaneler, çocukların eğlenerek öğrendikleri bilgi merkezi haline gelmiştir. Çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği ve Katılımcı Belediyelerin işbirliğinde geliştirilen “Okullar Hayat Bulsun” projesi kapsamında okullarda kurulan zenginleştirilmiş kütüphanelerin, öğrencilerin kişisel ve zihinsel gelişimlerine katkısı ve öğrencilerin zenginleştirilmiş kütüphanelerine bakış açıları araştırılmıştır. Bu kapsamda 120 öğrenciye anket uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler ışığında, öğrencilerin zenginleştirilmiş kütüphaneler ile diğer kütüphanelerin farkını belirlediği, kütüphanelerde basılı kaynakların yanı sıra kendilerini kişisel, zihinsel, sosyal ve kültürel yönden geliştirecek farklı materyalleri keşfettikleri ve zenginleştirilmiş kütüphaneleri, eğlenerek öğrenilen ortamlar olarak gördükleri söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Zenginleştirilmiş kütüphaneler, okul kütüphaneleri, kütüphaneler

* Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

** Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

ROLE AND IMPORTANCE OF ENRICHED LIBRARIES IN EDUCATION:

AHMET MESUT YILMAZ ELEMENTARY SCHOOL LIBRARY ENRICHED PRACTICE

Şirin AK*

H. Buluthan ÇETİNTAŞ**

Abstract

Rapidly changing technology has caused innovation and transformation in all areas as also affecting services in the school libraries. Libraries are core element of schools and fundamentals of education quality. Education system pioneering the modernization of the physical and social aspects of the libraries and reveals new library models in the scientific age. Enriched libraries, is one of those model. Enriched library combining libraries with science and technology classes, has become the information center that children learn with fun. In the study, contribution of enriched libraries to students' personal and intellectual development and students' perspectives to enriched libraries were investigated on the "Okullar Hayat Bulsun" project is developed by Ministry of Education, Ministry of Forestry and Water Affairs, Union of Municipalities of Turkey and Participants Municipalities. In this context, the survey applied 120 students and the results were evaluated. The obtained the data show that students determine the difference of enriched libraries and other libraries, they explore different materials to improve themselves personally, mentally, the social and cultural aspects as well as printed material in the libraries and they see enriched libraries as a learning environments with fun.

Keywords: Enriched libraries, school libraries, libraries

Giriş

Bilginin sürekli arttığı ve değiştiği bilgi toplumunda, bilgiye değer veren, kullanmasını bilen, düşünebilen, aktif bireylerin yetiştirilmesi toplumun her alanında başarı açısından önemli hale gelmiştir (Ekici ve Önal, 2012, s.139). Okullar, verdikleri eğitim sistemi ile öğrencilerin gelişimlerine katkıda bulunurken sundukları kütüphane hizmetleri ile de kültürel ve sosyal becerilerinin kazandırılmasına da yardımcı olur. Ayrıca öğrenciler, kendileri için anlamlı bilgileri araştırabildiklerinde daha hızlı

öğrenmekle kalmaz, okuryazarlık becerilerini de hızla geliştirir, öğrenmeyi öğrenirler (Celep, 2002, s.35; Scholastic Library Publishing, 2008).

Türkiye’de ilköğretimde internet kullanımı son yıllarda yaygınlaşmıştır. Günümüzde birçok eğitim kurumu geniş kapsamlı işbirliği anlaşmaları yaparak; web destekli eğitime büyük miktarlarda yatırım yapmaktadırlar. Dahası web destekli eğitime katılan öğrencilerin sayısı da tüm ülkelerde sürekli artış göstermektedir (Şimşek, 2004). İnternet, öğretme-öğrenme süreçlerinin daha etkili ve verimli hale gelmesinin yanı sıra öğretme-öğrenme etkinliklerinin bireyselleştirilmesine önemli katkılar sağlamaktadır. İnternet destekli öğrenme ortamlarında, çoklu-ortam teknolojileri kapsamında grafik, ses, metin, resim, fotoğraf, animasyon ve video görüntüleri gibi olanakları barındıran görsel, işitsel ve görsel-ışitsel öğelere yer verilebilmektedir (Şimşek ve diğerleri, 2007, s.439).

Kütüphaneler, okulların temel yapı taşlarından biridir. Öğrenciler, kütüphaneleri etkin bir şekilde kullanarak kişisel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunurlar. Kütüphaneler sadece öğrencilerin bilgiye ulaştıkları yer değil sağladığı sosyal faaliyetler ile de etkili bir iletişimin gerçekleştiği yer olarak algılanmalıdır. Kütüphanenin sunduğu sosyal faaliyetler ile öğrenciler bedensel ve ruhsal olarak kendilerini geliştirirken etkili iletişim kurmayı, kültürel yönden kendini geliştirmeyi, toplum içerisinde uyum sağlamayı, işbirliğinde bulunmayı ve motivasyonunu yüksek tutmayı öğrenir. Ayrıca öğrenciler teknolojideki gelişmeleri de yakından takip ederek bilgi teknolojileri konusunda kendilerini geliştirmektedirler. Kütüphaneler, özellikle 1960’lı yıllardan itibaren hizmetlerini daha etkin ve verimli kılmak amacıyla bilgi teknolojilerini kullanmaya başlayarak büyük bir evrim geçirmiştir. Örneğin, kataloglama, sağlama ve ödünç verme gibi hizmetler bilgisayar yardımıyla daha standart, daha hızlı ve hatasız yapılabilmiş, çevrim içi katalog tarama, elektronik danışma gibi yeni hizmetler oluşmuştur (Dalkıran, 2013, s.179). Çağdaş teknolojinin öğretim ortamlarına sunduğu önemli seçeneklerden birisi de internet uygulamasıdır.

Eğitim ortamlarında yeniden yapılanmanın gündemde olması, ulusal eğitim sistemlerinin geliştirilmesinde öğretim programlarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Hayat sürdükçe yaşam boyu eğitimin sürdüğü bilinen gerçek olarak kabul edilmektedir (Önal ve Şenyurt Topçu, 2013, s. 307). Eğitim sistemimizin daha modern bir hale dönüşebilmesi için okul kütüphanelerinin bulunduğu fiziksel ve çevresel koşullar iyileştirilerek öğrencilere etkin bir hizmetin verilmesi sağlanmalıdır. Okul kütüphanelerinin etkin bir şekilde kullanılmasını destekleyen eğitim sistemi öğrencilerin bilgi okuryazarı bireyler olarak yetiştirilmesinde önemli katkıları bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı’nca oluşturulan “Okullar Hayat Bulsun” projesi kapsamında okullarda kurulan zenginleştirilmiş kütüphaneler ve bu kütüphanelerde verilen hizmetler araştırılmıştır. Rize’de Milli Eğitim Bakanlığının desteğiyle kurulan zenginleştirilmiş kütüphanenin ilk örneğini oluşturan Ahmet Mesut Yılmaz İlkokulunda öğrencilerin anket sorularını iyi kavrayabilmeleri ve anlamlı cevaplar verebilmeleri açısından 3. ve 4. sınıflara anket uygulaması yapılmış ve tablolar oluşturularak anket sonuçları değerlendirilmiştir.

Okul Kütüphaneleri

IFLA/UNESCO tarafından hazırlanan Okul Kütüphanesi Bildirgesi'nde okul kütüphanesi, "günümüzün bilgiyi temel alan toplumunda başarılı hizmetlerin verilmesi için esas olan bilgi ve düşünceleri" kapsar. Okul kütüphanesi "öğrencilerin sorumlu vatandaşlar olarak yaşamalarını sağlarken, onları yaşam boyu öğrenme becerisiyle donatır ve hayal güçlerini geliştirir" şeklinde ifade edilmiştir. Bildirge okul kütüphanesini eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak belirtirken amaçları kısaca şöyle sıralamaktadır (IFLA/UNESCO, t.y., s.1-2):

- Okul programlarını desteklemek;
- Okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığı kazandırmak;
- Bilgiye erişme ve elde edebilme becerisini sağlamak;
- Araştıran, okuyan, üreten bireyler yetiştirmek;
- Okul, öğrenci, öğretmen ve veliler arasında işbirliğini sağlamak;
- Okul-kütüphane arasındaki ilişkiyi ilgili tüm tarafların kavramasına yardımcı olmak.

Eğitim ortamlarında bilgi kaynaklarının, araçlarının ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimiyle birlikte okul kütüphaneleri medya merkezi niteliği kazanmış ve bu doğrultuda görevleri artmıştır. Bilginin yayımlandığı biçime bağlı sağlama sınırlaması getirilmeksizin, özellikle bilgiye önem verilmiştir. Okul kütüphanesinin görev ve sorumlulukların kapsamına şunlar girmektedir (Fasick, 2011; Marquardt ve Oberg, 2011; Önal, 2012; Woolls, 2008):

- Öğrencilerin, öğretmenlerin ve çalışanların etkin fikir sahibi olmalarını ve bilgi kullanıcıları olmalarını sağlamak;
- Öğrenciler başta olmak üzere, kullanıcıları bilgiyi sorgulama, eleştirel düşünme ve bilgi edinme konularında eğitmek;
- Kullanıcıları sonuç çıkarma, mantıklı kararlar alma, bilgiyi yeni durumlara uygulama, yeni bilgi yaratma konularında yönlendirmek;
- Sahip olunan bilgiyi paylaşma isteği kazandırmak;
- Etik değerler çerçevesinde bilgi üreticisi olarak topluma katkıda bulunmaya teşvik etmek;
- Her bir öğrencinin bilgi gereksinimlerini karşılama amacıyla öğrenme stratejileri tasarlamak için öğretmenlerle ve yöneticilerle birlikte çalışmak;
- Kişisel ve toplumsal estetik gelişimi destekleyecek ortamlarda hizmet sunma yoluyla yapıcı değerler oluşturmak.

İlk ve ortaöğretim okullarında, ders programlarını desteklemek, öğrencilerin bireysel okuma gereksinimlerine yanıt vermek, okuma alışkanlığı kazandırmak, kiti-

bı ve kütüphaneyi kullanmayı öğretmek, kütüphane yaşantısının getireceği olanaklardan yararlanarak toplumsal davranışları güçlendirmeye katkıda bulunmak amacıyla meydana getirilen “okul kütüphaneleri” (Alpay, 1989, s.79) eğitim sisteminin vazgeçilmez unsurunu oluşturmaktadır.

Öğrenciler planlı ve programlı olmayı, sorumluluk almayı, amaçlı ve güdümlü ders çalışmayı ilk olarak ilköğretim okullarında öğrenirler. Bu süreç onlar için çok kritik ve önemlidir. Kütüphaneyi kullanma, okuma alışkanlığı kazanma gibi davranışlara karşı olumlu yaklaşımlar göstermesi bu davranışların alışkanlığa dönüşmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Olumlu bir alışkanlığa dönüşen bu davranışın yaşam boyu öğrenen bireyler olarak yetiştirilmesinde önemli katkıları bulunmaktadır.

İlkokul ve ortaokullarda kütüphane kullanma alışkanlığı kazanan öğrencilerin, bilgiyi araştırma, bulma, analiz etme ve kullanma konularında daha başarılı olduğu, zihinsel ve kişisel yönden kendini geliştirebildiği, bilgiye açık ve daha aktif bireyler olarak yetiştirildiği gözlenmektedir. Küçük yaşta edinilen bu alışkanlık yaşamlarının her alanına etki edecek bir davranışa dönüşmektedir.

İlkokul çağındaki öğrencilerin kütüphaneye karşı olumlu yaklaşımlar edinmelerini sağlayabilmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kütüphaneler için farklı projeler hazırlanarak zenginleştirilmiş ve eğlenceli bir yer haline dönüştürülmüştür. Zenginleştirilmiş kütüphaneler öğrencilerin daha sosyal olabilmeleri için gerekli bütün materyalleri içinde bulundurarak onların gelişimlerine katkı sağlayan bilgi merkezleridir.

Zenginleştirilmiş Kütüphaneler

Milli Eğitim Bakanlığı'nun okullara yeni model olarak önerdiği ve Türkiye'de yeni yeni yapılmaya başlanan Zenginleştirilmiş Kütüphane (Z-Kütüphane), klasik okul kütüphanelerinden birçok farklılıklar göstermektedir. Z-Kütüphaneler; kitap okumayı öğrencilere ve velilere keyif verecek bir şekilde dizayn edilmiş ve okumayı sevdirmeye amaçlı estetik bir biçimde tasarlanmıştır. Görsel öğeler, ayrı internet bölümü, değişik tip ve ebatlarda kitaplık şekilleri, zekâ geliştirici materyaller (satranç, zekâ geliştirici DVD'ler, görsel tasarım çalışma için duvar panelleri), görme engellilere yönelik kitaplar, film DVD'leri gibi birçok eğitici, öğretici ve eğlendirici malzemeleri içinde barındırmaktadır. Oturmak için ise yer minderleri ve kanepeler yer almaktadır.

Okuma kültürünün geliştirilmesi için bilgisayardan elektronik eğitim materyallerine, internetten zekâ oyunlarına kadar öğrencilerin ilgisini çekebilecek birçok materyalin bulunduğu zenginleştirilmiş kütüphanelerin (Z-kütüphane) sayısı her geçen gün artmaktadır.

Pedagogların görüşleri doğrultusunda tasarlanan Z-kütüphaneler hafta içi saat 20.00'ye kadar açık olup hafta sonları da hizmet vermektedir. Öğrenciler dersin dışında isterlerse kütüphanede oyun oynayabilmektedir. Kütüphanelerde okuma saatleri, film izleme seansları, sesli masal okuma gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmek-

tedir. Milli Eğitim Bakanlığı, okul kütüphanelerini 'kitap koleksiyonu' olmaktan çıkarmak için öğrencilerin hayal dünyalarını harekete geçirici malzemelerle desteklenmiş yenilikçi Z-kütüphane modelleri tasarlamıştır. Diğer ülkelerdeki okul kütüphaneleri örnek alınarak ilkökuller ve ortaokullar için 3, liseler için 2 farklı tasarım/model geliştirilmiştir. Z Tipi Kütüphaneler, okulların zemin veya giriş katında ortalama 70-90 metrekare alanda olacak şekilde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belli standartlara tabi tutulmuştur (<http://hbogm.meb.gov.tr/oho/zKutuphane.html>).

Günümüzde öğrencilere sadece kitap ile eğitim vermek, öğrenme faaliyetlerini sadece kitap ile desteklemek öğrenciyi okuldan ve eğitimden uzaklaşmaya doğru itmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Okullar Hayat Olsun" projesi ile okullarımızdaki kütüphaneler değişmekte ve zenginleşmektedir. İçerisinde internet hizmeti olan, dijital kitap içerikleri ile (e-kitap, z-kitap) zenginleştirilmiş, öğrenciye dilediği zaman destek verecek kütüphaneler gelmektedir. Z-kütüphane olarak tanımlanan, zenginleştirilmiş kütüphane kavramı okullarımızda hayat bulmaya başlamıştır. İçerisinde temel eserleri de barındıracak z-kütüphaneler, bilgi teknolojisi sınıfları ile kütüphaneleri bir araya getirerek okulların giriş katına konumlandırılarak öğrencilere zaman bağımsız, akşam 20.00-21.00 saatlerine kadar hizmet sağlayacaktır. (<http://www.z-kutuphane.com/z-kutuphane/>)

Projenin okulların toplum hizmetine açılması; Okulların eğitim-öğretim saatleri dışında, hafta sonlarında ve yaz aylarında dersliklerinin, kütüphanelerinin, bilgi teknolojileri sınıflarının, çok amaçlı salonlarının, konferans salonlarının, spor salonlarının ve okul bahçelerinin belediyelerle işbirliği içinde velilerin ve mahallelinin hizmetine açılması; okulların öğrenciler ve yetişkinler için birer *hayat boyu öğrenme merkezi* ve eğlenme, dinlenme aktivitelerine imkân veren *yaşayan güvenli alanlar* haline dönüştürülmesi gibi amaçları bulunmaktadır (<http://www.z-kutuphane.com/kategori/z-kutuphane-guncel/>).

Öğrencilerin gelişimlerini sağlayan en önemli unsurlardan biri olan kütüphaneler, üretken, araştıran, sorgulayan ve aktif bireyler olarak toplumda yer almasında yadsınamayacak bir öneme sahiptir. Kütüphanelerin etkin bir hizmet verebilmesi için öğrencilerin beklentilerini karşılayabilmesi gerekmektedir. İlkokul çağındaki öğrencilerin beklentilerini karşılayabilmek amacıyla zenginleştirilmiş kütüphaneler gündeme gelmeye başlamıştır.

Zenginleştirilmiş kütüphaneler ile öğrenciler eğlenerek öğrendikleri için kütüphanelere karşı olumlu yaklaşımlar göstermekte ve bu yaklaşımları ileri ki okul seviyelerinde alışkanlığa dönüştürerek yaşam boyu öğrenen bireyler olarak yetişmesi öngörülmektedir. Yaşam boyu öğrenen bireyler ise toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal yönden gelişimlerine katkıda bulunarak refah seviyesinin yükselmesinde önemli paya sahiptir.

Öğrencilerin Kütüphanelere Bakış Açısı

Okullar, aile eğitiminin ardından bireylerin eğitimlerini devam ettirdikleri kurumlardır. Bu kurumlar bireylerin yaşamlarını sürdürmesi ve gelişmelere uyum

sağlayabilmeleri için temel becerileri kazanmalarında etkili olmaktadır. Öğrenme becerilerinin büyük bir bölümü de okul döneminde gerçekleşmektedir. Bu dönemde öğretmenlerle olan etkileşim, okul içerisindeki kütüphane ve araştırma ortamları, ihtiyaç duyulan bilgiye erişim ve daha sonraki bilgi ihtiyaçlarını giderme açılarından önemli olmaktadır.

Kitap okuma alışkanlığının kazandırılmasında aileler büyük bir paya sahiptir. İlkokul çağına gelen bir öğrencinin kütüphaneye karşı olumlu ve güzel duygular beslemesinde aile-öğretmen ve arkadaş gibi unsurlar önemli etkenlerdir. Çocuklar ilkokul çağında kütüphaneye karşı bir algı oluştururken lise çağlarında kütüphane kullanmayı alışkanlık haline getirmektedir.

Örgün eğitimin verildiği bütün okullarımızda birer kütüphane bulunurken maalesef kullanım oranları düşük olmaktadır. Bunun nedeni ya kütüphanenin fiziksel ve çevresel koşullarının yetersiz oluşu ya da koleksiyonun niteliksiz oluşu etkili-dir. Ayrıca kütüphane personelinin olmayışı da kütüphane kullanımını olumsuz yönde etkilemekte ve öğrencilerde kütüphaneye karşı ilgi seviyesini düşürerek kullanım oranını azaltmaktadır. Ancak bilgi teknolojilerinin gelişimiyle birlikte eğitime verilen önemin artması kütüphaneye karşı bakış açılarının olumlu yönde etkilenmesini sağlamaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı başlatmış olduğu birçok projesiyle öğrencilerin kütüphaneye karşı olan bakış açılarının değiştirilmesine öncülük ederek yeni nesillerin kütüphane sever bireyler olarak yetiştirilmesinde yadsınamayacak bir öneme sahiptir. Bu projelerden biri olan zenginleştirilmiş kütüphaneler ile öğrenciler kütüphanelerde keyifli ve öğretici bir şekilde zaman geçirmektedir. Öğrenciler zamanlarını burada verimli kullanarak eğitimlerine ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır.

“Okullar Hayat Olsun” projesi kapsamında okullarda kurulan zenginleştirilmiş kütüphaneler ile öğrenciler kütüphaneleri kitap okuma yeri olarak değil internet ortamından yararlanabilecekleri, sosyalleşebilecekleri, araştırma yapabilecekleri, öğretici ve eğitici etkinliklerde bulunabilecekleri bir yer olarak algılamaya başlamaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı, “Okullar Hayat Bulsun” projesi ile kurulan zenginleştirilmiş kütüphanelerin öğrencilerin kişisel ve zihinsel gelişimlerine olan katkılarını değerlendirmektir. Araştırmanın kapsamını, Türkiye’de 2013 yılına ait son uygulamaları yansıtarak her derse ait ilköğretim programlarında öğrencileri çeşitli kaynaklara, kütüphanelere ve özellikle okul kütüphanesi kullandırmaya yönlendirme durumu oluşturmaktadır. Konu ile ilgili daha önce yapılan iki çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan ilki, Dengiz (2006) yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışmada Ankara’daki 7 ilköğretim okulunda görev yapan 118 sınıf öğretmenin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları açısından 2004 yılı ilköğretim programına ilişkin görüşlerini analiz edilmiştir. Öğretmenlere göre, programlar sözü edilen alışkanlıkları kısmen içer-

mektedir. Temel sorunun kütüphane yetersizliğinden kaynaklandığı belirtilmektedir. İkinci çalışma ise Howard (2008) tarafından gerçekleştirilen ve doğrudan okul kültürünün boyutları ve kütüphane arasındaki bağlantının ortaya çıkartılmasına yönelik çalışmasıdır. Bu çalışmada, okul kültürü ile kütüphane programları arasındaki ilişki araştırılmış ve okullardaki kültürel temalar tespit edilmiştir. Ayrıca etkili okul kütüphanesi programlarına sahip dört okulda vaka çalışması yapılmış ve okul kültüründe kütüphane programının özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Yapılan araştırma kapsamında Rize ili Pazar ilçesinde Ahmet Mesut Yılmaz İlkokulu'nda öğrenim gören 120 öğrenciye (52'si kız 68'i erkek) anket uygulanmıştır. Araştırma, 3. ve 4. sınıf öğrenciler ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmada öğrencilerin zenginleştirilmiş kütüphanelere bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır. 120 öğrenci ile yapılan anket sonucunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu zenginleştirilmiş kütüphanelerin fiziksel, çevresel ve sosyal koşullarından memnun kaldığı saptanmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

Türkiye'de yeni uygulanmaya başlanan "Okullar Hayat Bulsun" projesi ile okullarda var olan kütüphane imkânları zenginleştirilmektedir. Zenginleştirilmiş kütüphaneler, öğrencilerin öğrenirken eğlendikleri bir merkez olma amacıyla kurulmakta ve sayıları her geçen gün artmaktadır.

Katılımcı özellikleri: Zenginleştirilmiş kütüphanelerin kullanılma profilleri kullanıcıların çeşitli özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu ve yaş gruplarına göre kütüphaneyi kullanım oranları anket soruları ile değerlendirilmiş ve aşağıdaki şekilde tabloya aktarılmıştır.

Tablo 1: Katılımcı özellikleri

	Sıklık	Yüzde%
Cinsiyet		
Kız	52	43,3
Erkek	68	56,7
Eğitim Durumu		
3. Sınıf	78	65
4. Sınıf	42	35
Yaş Grubu		
8	40	33,3
9	53	44,1
10	27	23.6

Fiziksel koşul memnuniyeti: Modern kütüphane anlayışını benimseyen eğitim kurumları, okul kütüphanelerinin sahip olduğu fiziksel koşulları değiştirerek, öğrencilerin ilgilerini çekmeyi amaç edinmektedirler. Bu bakış açısıyla öğrencilere okul kütüphanesinin fiziksel koşullarından memnun olunup olmadıkları sorulmuştur.

Tablo 2: Kütüphanenin fiziksel koşullarından memnuniyet düzeyi

	Sıklık	%
Evet	112	93
Hayır	8	7
Toplam	120	%100

Öğrencilerin dikkatlerini çekebilmek ve rahat bir ortamda kütüphane imkânlarından yararlanılması sağlamak amacıyla fiziksel koşulları iyileştirilen okul kütüphanesi, 120 öğrencinin “Kütüphanenin fiziksel koşullarından memnun musunuz?” sorusuna 112 öğrenciden alınan evet yanıtı ile %93’nün memnun kaldığı anlaşılmaktadır. Kütüphaneler sadece zemin katta rafların, masa ve sandalyelerin olduğu, karanlık ve havasız bir kapalı mekândan oluşmamalıdır. Öğrencilerden daha çok verim alabilmek için kütüphaneler her öğrencinin rahatlıkla ulaşabileceği havadar, aydınlık, renkli ve eğlenceli bir yer olarak tasarlanarak ve öğrencilerin hizmetine sunulması memnuniyetin arttığı görülmektedir.

Koleksiyon çeşitliliği: Zenginleştirilmiş kütüphaneler fiziksel koşulların yanında sahip olduğu bilgi kaynaklarını çeşitlendirerek öğrencilere ihtiyaç duydukları konularda farklı bilgi kaynaklarından yararlanmalarını sağlamalıdır. Bu öngörü doğrultusunda öğrencilere farklı bilgi kaynaklarına ulaşım ulaşılmadığı sorulmuş ve alınan yanıtlar ile kütüphanenin sahip olduğu koleksiyonun durumu saptanmaya çalışılmıştır.

Tablo 3: Farklı bilgi kaynaklarından yararlanma oranı

	Sıklık	%
Evet	96	80
Hayır	24	20
Toplam	120	%100

Tablo 3’te koleksiyon çeşitliliği saptanmaya çalışılmıştır. Öğrenciler bilgi gereksinimlerini karşılamaya çalışırken farklı bilgi kaynaklarından yararlanıp yarar-

lanmadığı belirlenerek kütüphanenin mevcut durumu ortaya konulmaktadır. Okul kütüphanesi konularım hakkında farklı bilgi kaynaklarını (kitaplar, dergiler, web siteleri, CD'ler, videolar gibi) bulmakta yardımcı olur öngörüsüne genel olarak baktığımızda öğrencilerin %80'ni ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşırken farklı bilgi kaynaklarından yararlanmaktadır. Bu öngöründe zenginleştirilmiş kütüphanelerin koleksiyon açısından çeşitli kaynaklara sahip olduğunun göstergesidir.

Bilgi kaynaklarının kullanımı hakkında bilgilendirme: Tablo 4'te ise bu çeşitli kaynakların öğrenciler tarafından nasıl yararlanacağı konusunda kütüphanede ki ilgili kişinin yardımcı olup olmadığıyla ilgilidir. Öğrenciler bilgi kaynaklarını kullanırken yardıma ihtiyaç duymaktadırlar.

Tablo 4: Bilgi kaynaklarının kullanımı hakkında personel yardımı

	Sıklık	%
Evet	105	87,5
Hayır	15	12,5
Toplam	120	%100

Öğrencilerin %87,5'i farklı bilgi kaynaklarını nasıl kullanmaları konusunda yardım alırken, %12,5'i yardım almadığını belirtmektedir. Öğrenciler farklı bilgi kaynaklarını kullanım konusunda zorluk çekebilir bu yüzden nasıl kullanmaları gerektiği konusunda yardım almalıdırlar.

Sosyal faaliyetlerin öğrencilerin kişisel gelişimlerine olan katkıları: Öğrencilerin, kütüphaneleri sadece bilgi kaynaklarının sağlandığı yer olarak algılamamaları için oluşturulan zenginleştirilmiş kütüphanelerde kişisel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunulacak birçok sosyal faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Böylece öğrenciler kütüphaneyi sadece bilgi öğrenmek amaçla kullanmayıp zihin geliştirici oyunlarla da kütüphaneyi etkin kullanmaktadırlar. Tablo 5'te öğrencilere "Kütüphanenin sağladığı sosyal faaliyetlerin kişiliğinizin gelişimine katkıda bulunduğunu düşünüyor musunuz?" sorusu sorularak yanıtlar değerlendirilmiştir.

Tablo 5: Sosyal faaliyetlerin öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkıları

	Sıklık	%
Evet	104	87
Hayır	16	13
Toplam	120	%100

Geleneksel kütüphanecilikten modern kütüphanecilik anlayışıyla hareket eden eğitim kurumlarımız kütüphanelerde sosyal faaliyetler gerçekleştirerek öğrencilerin günlük hayatta çeşitli aktivitelerde bulunmasını, arkadaşlarıyla uyum içerisinde hareket edebilmesini ve iş birliğinde bulunmasını sağlayarak sosyal birey olarak yetişmesini amaç edinmişlerdir. Sorduğumuz soruya 120 öğrenciden 104'ü (%87) evet, 16'sı (%13) hayır cevabını vermiştir. Bu doğrultuda öğrenciler sosyal faaliyetlerde bulunarak (zihin geliştirici oyunlar, filmler vb.) kişisel ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar.

Kullanıcı memnuniyeti: Öğrenirken eğlendirmeyi amaç edinerek kurulan zenginleştirilmiş kütüphaneler, öğrenciler tarafından büyük bir ilgi görmektedir. Kütüphanenin tasarımı görsel ve işitsel unsurlarla çeşitlendirilerek, renkli objeler ve eğlendirici oyunlarla öğrenciler kütüphaneleri daha aktif kullanmaya başlamış ve memnuniyetleri %95 oranına ulaşmıştır.

Tablo 6: Kütüphane tasarımında kullanıcı memnuniyet oranı

	Sıklık	%
Çok	87	73
Oldukça	26	22
Biraz	4	3
Az	3	2
Toplam	120	100

Kütüphane personeli: Eğitim kurumlarının ayrılmaz bir parçası olan kütüphaneler yaşam boyu öğrenmenin temel yapı taşı oluşturmaktadır. Bu yüzden kütüphanelerde çok çeşitli bilgi kaynakları ve teknoloji unsurları yer alarak öğrencilerin kullanımına sunulmaktadır. Ancak öğrenciler bu kaynakları kullanabilmek için bir yardımcıya ihtiyaçları söz konusu olabilmektedir. Tablo 7'de öğrencilere "Kütüphane kaynak kullanımında size yardımcı olabilecek bir görevli bulunuyor mu?" sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7: Kütüphane kaynaklarını kullanmada personelin etkisi

	Sıklık	%
Evet	27	22,5
Hayır	93	77,5
Toplam	120	%100

Öğrencilerin %22,5'i evet, %77,5'i hayır cevabını vermiştir. Evet, yanıtını veren öğrenciler kütüphanede gönüllü öğretmenlerin bulunduğunu ve onlara bilgi kaynaklarını kullanımı sırasında yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda kütüphanede öğrencilere yardımcı olabilecek bir görevlinin olmadığı saptanmıştır.

Kütüphane kullanımı 1: Z-kütüphanelerin amaçlarından biri de öğrencilerin okul saatleri dışında ve hafta sonları kütüphane kullanımını sağlamaktır. Öğrencilerin boş vakitlerini verimli değerlendirebilmeleri amacıyla hafta sonları da açık olan kütüphaneler aktif bir şekilde hizmet vermektedir. Ancak "Kütüphaneyi okul saatleri dışında ve hafta sonları kullanabiliyor musunuz?" sorusuna aldığımız yanıt olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. Tablo 8'de verilen cevapların istatistik sonuçları değerlendirilmektedir.

Tablo 8: Mesai saatleri dışında kütüphane kullanımı 1

	Sıklık	%
Evet	25	20,9
Hayır	95	79,1
Toplam	120	%100

Kütüphane kullanımı 2: Öğrencilerin %79,1'i hayır, %20,9'u evet yanıtını vermiştir. Evet, yanıtını veren öğrenciler ders bitiş saatinden sonra 40 dakikalık bir etüt yaptıklarını ve eğer isterlerse o saat içerisinde kütüphaneden faydalanabileceklerini belirtmiştir. Ancak öğrencilerin %79,1'lik kısmının görüşleri olumsuz yöndedir. Bu doğrultuda "Kütüphaneyi okul saatleri dışında ve hafta sonları kullanmayı ister misiniz?" sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar Tablo 9'da değerlendirilmiştir.

Tablo 9: Mesai saatleri dışında kütüphane kullanımı 2

	Sıklık	%
Evet	111	92,5
Hayır	19	7,5
Toplam	120	%100

Öğrencilerin %92,5'i kütüphaneyi okul saatleri dışında ve hafta sonları kullanmayı tercih ederken, %7,5'i kullanmamayı tercih etmektedir. Veriler doğrultusunda anketini yaptığımız örneklemimiz z-kütüphanenin amacına tam anlamıyla uyum sağlayamadığı öngörülmektedir. Ayrıca öğrencilerin hafta sonlarını kütüphanede değerlendirmeyi tercih etmeleri, kütüphaneye bakış açılarındaki değişimi de ortaya koymaktadır.

Kullanıcı beklentileri: Yaşam boyu öğrenebilen bireyler yetiştirilmesi için öğrencilerin kütüphaneleri aktif olarak kullanımları sağlanmalıdır. Bu doğrultuda kullanıcıların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı ve beklentileri karşılanmalıdır. Öğrencilere "Kütüphaneyle ilgili düşünceleriniz ve beklentileriniz nelerdir?" sorusunu yönelttiğimizde personel, koleksiyon, teknolojik unsurlar, görsel-ışitsel materyaller gibi pek çok görüş belirtmişlerdir. Tablo 10'da bu görüşler ortaya konulmuştur.

Tablo 10: Kütüphane unsurlarıyla ilgili kullanıcı beklentileri

	Sıklık	%
Personel	70	58,3
Koleksiyon	19	15,8
Teknolojik Unsurlar	16	13,3
Görsel-İşitsel Materyaller	15	12,6

Öğrencilerin %58,3'ü kütüphanede görevli bir personelin bulunmasını istemektedirler. %15,8'i koleksiyon sayısının ve çeşidinin artmasını belirtmektedir. %13,3'ü teknoloji ürünlerinin yetersiz kaldığını, daha fazla bilgisayara ihtiyaç olduğunu ve mikroskoplarının bulunmadığını belirtmektedir. %12,6'sı ise görsel-ışitsel materyallerin çeşitliliğinin sağlanması gerektiği görüşündedir.

Sonuç

Okullar Hayat Bulsun projesi ile kurulan z-kütüphaneler, okullarda bulunan mevcut kütüphane koşullarının zenginleştirilerek öğrencilerin kütüphaneyi kullanım oranlarını arttırmayı ve "kütüphane dört duvardan ibarettir" algısını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda kütüphaneler daha renkli bir şekilde tasarlanmış ve öğrencilerin rahat etmeleri sağlanmıştır. Kütüphanenin tasarımı, fiziksel koşulları, sahip olduğu bilgi kaynakları, görsel-ışitsel materyaller ve teknoloji unsurları öğrencilerin kütüphaneye bakış açılarını doğrudan etkilemektedir. Koleksiyon çeşidiyle birlikte öğrencilerin kütüphaneyi kullanım oranlarının arttığı belirlenmiştir. İhtiyaç duydukları bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla öğrenciler çeşitli bilgi kaynaklarına yönelmektedirler. Ancak bazı bilgi kaynaklarını kullanırken personele olan ihtiyacın ortaya çıktığı saptanmıştır. Okul kütüphanelerinde

her ne kadar gönüllü öğrenciler yahut öğretmenler olsa da alanında uzman olan kütüphanecilerin bulunması öğrencilere daha kaliteli bir hizmetin verilmesi açısından önem arz etmektedir.

Öğrencilerin zenginleştirilmiş kütüphanelerde katıldıkları etkinliklerde sosyalleşme düzeylerinin artmasıyla kütüphaneye olan ilgileri de çoğalmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere kütüphanede bulunan çeşitli materyaller ve oyunlar çocuklar için iyi vakit geçirme ve eğlenmede olumlu katkı sağlamaktadır. Ayrıca teknolojik araçlar ile elektronik kaynaklara erişim sağlanarak öğrencilerin teknoloji okuryazarı bireyler haline gelmeleri sağlanmıştır. Böylece öğrenciler sadece basılı kaynaklardan yararlanmayıp elektronik kaynaklardan da tarama yaparak hangi bilgiye nasıl ulaşılır, hangi bilgi daha güvenilirdir gibi pek çok kavramı da öğrenmektedir.

Görsel-işitsel materyaller öğrencilerin görsel zekâ kavramlarının geliştirilmesine yardımcı olurken aynı zamanda farklı kaynaklardan da yararlanmalarını sağlamaktadır. Sosyal faaliyetler ile daha aktif olan öğrenciler bu materyalleri daha çok kullanarak, öğrenirken aynı zamanda eğlenmektedirler. Zihin geliştirici oyunlar, filmler, aktiviteler ile öğrencilerin kütüphanelere bakış açıları değişerek ders dışındaki saatlerini ve hafta sonlarını da kütüphanede geçirmeyi istemektedirler.

Öğrenciler kütüphanede gerçekleştirilen sosyal faaliyetlere katılım sağlarken kişisel ve zihinsel gelişimlerine de katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda çeşitli etkinlikler ile öğrenciler iş birliği, uyum, paylaşım, sosyalleşme gibi pek çok kavramı da yaşayarak öğrenmektedir. Yaşam boyu öğrenebilen bireylerin yetiştirilmesi amacıyla kütüphanelerin şartları daha çok iyileştirilmeli ve zenginleştirilmiş kütüphanelerin sayısı arttırılmalıdır.

Kaynakça

- Alpay, M. (1989). **Türkiye’de ve Almanya Federal Cumhuriyeti’nde Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Celep, C. (2002). “İlköğretim Okullarında Öğrenme Kültürü”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 8 (3), s.35.
- Dalkıran, Ö. (2013), “Teknolojinin Kütüphanelere Etkisi: Bilgi Kaynakları Açısından Bir Yaklaşım”, **Bilgi Dünyası**, 14 (1), s.179.
- Dengiz, A.Ş. (2006). **2004 İlköğretim Programının Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Açısından Değerlendirilmesi**, Hacettepe Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Ekici, S. ve H. İnci Önal (2012). “Okul Kütüphanecilerinin Görüşlerine Göre Okul Kültürü Değerlendirmesi”, **Bilgi Dünyası**, 13 (1), s.139.
- Fasick, A. M. (2011). **From Boardbook to Facebook: Children’s Services in an Interactive Age**. Santa Barbara: Libraries Unlimited.

Howard, J.K. (2008). **The Relationship Between School Culture and an Effective School Library Program: Four Case Studies**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Emporia State University, Emporia,

<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>, IFLA/UNESCO (t.y.). “Okul kütüphanesi bildirgesi”, (İnci Onal, Çev.).

<http://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04.htm>, IFLA, “Guidelines for audiovisual and multimedia materials in libraries and other institutions”, 2004.

<http://hbgom.meb.gov.tr/oho/zKutuphane.html>, MEB. (t.y), “Okullar Hayat Olsun Projesi” adresinden erişilmiştir.

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/72/01/748800/icerikler/maliye-bakanimiz_zenginlestirilmis-kutuphaneyi-hizmete-acti_1344084_gorme_engelli.html, Woolls, B., “The School Library Media Manager”. Westport: Libraries Unlimited, 2008.

<http://www.bbyhaber.com/bby/2013/04/07/yeni-nesil-kutuphanelerin-sayisi-artiyor-kutuphane/> “BBY Haber Portalı Yeni Nesil Kütüphanelerin Sayısı Artıyor: Z-Kütüphane”, 2013.

<http://www.ilipg.org/sites/ilipg.org/files/documents/2011/02/school-libraries-work-scholastic-library-publishingtr.pdf>, Scholastic Library Publishing, “Okul kütüphaneleri etkili oluyor”, (Yaratıcı Kütüphane Girişimleri Grubu, Çev.) 2008.

<http://www.z-kutuphane.com/z-kutuphane/>, Z-Kütüphane nedir? .

Marquardt, L. ve Oberg, D. (Yay. Haz.), (2011). **Global Perspectives on School Libraries: Projects and Practices**. Berlin: De Gruyter Saur,

Önal, H. İ., *Building excellent libraries with and for children*. Bon,I., Cranfield, A. ve Latimer, K., (Yay. Haz.). *Designing library space for children icinde* (s. 65-82). Berlin: De Gruyter Saur, 2012.

Önal, H. İ., IFLA / UNESCO school library manifesto for creating one World: Germany, Iran and Turkey in comparative perspective. *Libri*, 2009, 59(1), 45-54.

Önal, İ. ve Şenyurt Topçu Ö. (2013) “Eğitimi Gerçekleştirmek: Öğretim Programlarında Okul Kütüphanelerinin Yeri”, **Bilgi Dünyası**, 14 (2), s.207.

Şimşek, A. (2004). “Web Destekli Eğitimde Öğrenme Etkinliklerinin Tasarımı”, **Uluslararası Eğitim Sempozyumu**, Sakarya.

Şimşek, A., Becit, G., Kılıçer, K., Özdamar, N., Akbulut, Y., Yıldırım, Y. (2007). “Türkiye’deki Eğitim Teknolojisi Araştırmalarında Güncel Eğilimler”, **I. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu**, Çanakkale.